

Kuntien hyvinvointijohtamisen menetelmiä ja työvälineitä

Ideakortti-sarjaa julkaisee Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakesin Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen -tulosalueen Kuntien hyvinvointistrategiat -ryhmä.

Ideakorteissa esitellään ideoita ja ratkaisuja, joiden avulla eri alojen ammattilaiset voivat kehittää toimintatapojaan.

ISSN 1456-4475

Terveys on kuntalaisille merkittävä arvo. Terveysten edistäminen nähdäänkin kunnassa tärkeänä tehtävänä, johon osallistuvat kaikki hallinnonalat. Poikkihallinnolliseen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtamiseen tarvitaan työvälineitä.

Tutkimuksen ja kokemuksen mukaan:

- Hyvinvointijohtaminen ja terveyden edistämisen vastuunjako eivät ole kunnissa selkeästi määriteltyjä, koordinointi ja työnjako ovat vasta muotoutumassa.
- Poikkihallinnollisia hyvinvointistrategioita ja -ohjelmia laaditaan paljon. Strategioiden toteutumista seurataan ja arvioidaan kuitenkin varsin vähän.
- Väestön terveyttä ja hyvinvointia kuvaavaa kuntakohtaista tietoa on niukasti käytettävissä päätösten perusteina.
- Terveysten edistämisen koulutusta tarjotaan sattumanvaraisesti.
- Terveys 2015 -kansanterveysohjelma ja sen tavoitteet tunnetaan heikosti kunnan johdossa.

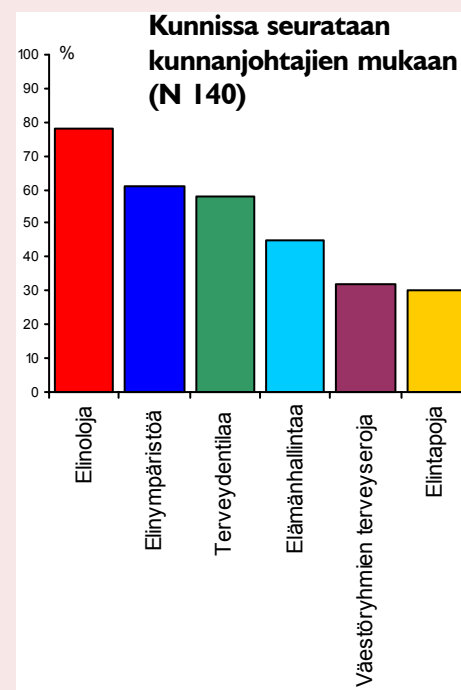
Hyvinvointistrategioista tulee vakavasti otettavaa kunnallispolitiikkaa vasta sitten, kun hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen liitetään osaksi kunnan toiminnan ja talouden suunnittelua ja talousarviota.

Hyvinvointijohtamisen välineet tuttuja muusta kuntajohtamisesta

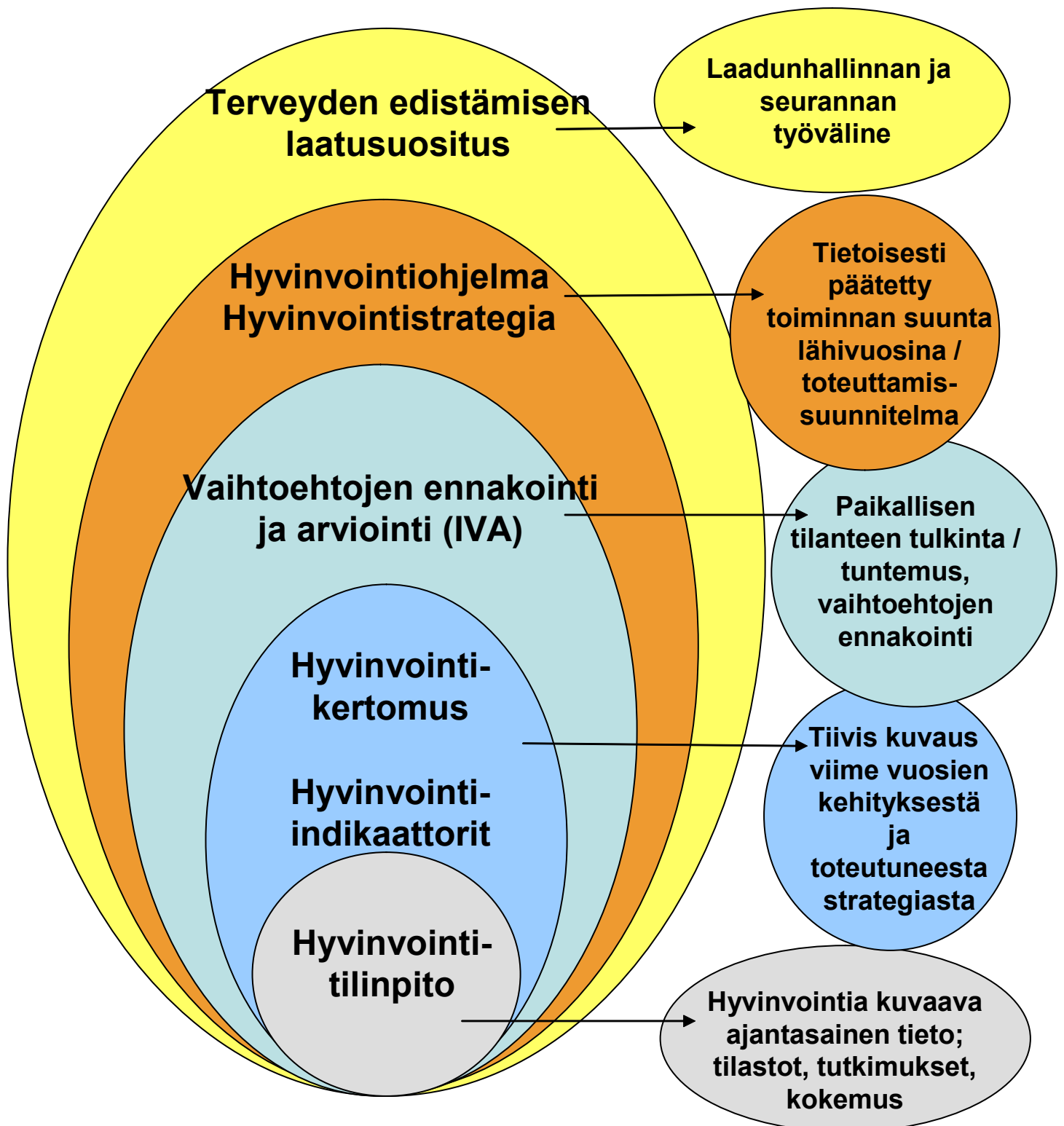
Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen muodostuu samoista elementeistä kuin kunnallisen toiminnan johtaminen yleensä. Olennainen uusi haaste on hyvinvointi- ja terveystavoitteiden huomioon ottaminen sekä kunnan yleisjohdossa että kunkin hallinnonalan sisällä.

Terveysten edistämisen suunnittelu, organisointi, vaihtoehtojen arviointi, strategiset päätökset sekä toiminnan seuranta ja arviointi koskettavat koko kuntaorganisaatiota.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden tulisi sisältyä kunnan vuosittaiseen talous- ja toiminnansuunnitteluun sekä kuntakertomukseen ja tarkastuskertomukseen.

Hyvinvointijohtamisen menetelmiä ja työvälineitä

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen

Hallinnonrajat ylittävä hyvinvointijohtaminen tuo väestön hyvinvoinnin talousintressien rinnalle.

Hyvinvointivastuun toteutuminen edellyttää

- väestön hyvinvointia kuvaavaa tietoa;
- yhteistyötä tukevia rakenteita ja menetelytapoja;
- koordinaatiota ja osaamista.

Terveys 2015 -ohjelma

Valtioneuvoston hyväksymä Terveys 2015 -ohjelma linjaa kansallista terveyspolitiikkaa. Yhteistyöohjelma pyrkii terveyden tukemiseen ja sen edistämiseen kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla. Ohjelman strateginen pääpaino on terveyden edistämässä, ei niinkään terveyspalvelujärjestelmän kehittämässä. (Valtioneuvoston periaatepäätös Terveys 2015 -kansanterveysohjelmasta. STM 2001:4.)

Kansanterveysohjelman tavoitteet toimivat terveyden edistämisen kehikkona kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintakäytäntöjä pitkällä aikajänteellä kehitettäessä.

Lisätietoja: www.terveys2015.fi/

Hyvinvointikertomus

Hyvinvointikertomuksella tarkoitetaan kunnassa eri hallinnonalojen asiantuntijoiden yhdessä laatimaa katsausta kuntalaisten hyvinvoinnista ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Kertomus täsmentää kunnan asukkaiden keskeiset hyvinvointitarpeet, arvioi viime vuosina toteutunutta toimintaa ja käytettävissä olevien voimavarojen suhdetta näihin tarpeisiin. Hyvinvointikertomus antaa kunnan johtaville viranhaltijoille ja luottamushenkilöille tietoperustan hyvinvointistrategian valmistelua varten.

Lisätietoja: www.stakes.fi/hyvinvointi/khs/hvkertomus/

Hyvinvointistrategia

Hyvinvointistrategialla tarkoitetaan suunnitelmallisesti valittua toimintalinjaa, jolla kunta pyrkii mahdollisimman tuloksellisesti ja tehokkaasti edistämään asukkaidensa hyvinvointia.

Hyvinvointistrategiset tavoitteet voivat sisältyä kuntastrategiaan tai ne voidaan julkaista valtuuston erikseen hyväksymänä asiakirjana. Hyvinvointistrategian tietoperusta ja seurantaindikaattorit määritellään kunnan hyvinvointikertomuksessa.

Terveysvaikutusten arvioinnin menetelmät (TVA, SVA, IVA)

Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi (IVA) on prosessi, jonka avulla arvioidaan ennalta monitieteellisesti hankkeesta, suunnitelmasta, ohjelmasta tai päätöksestä aiheutuvia merkittäviä vaikutuksia, jotka kohdistuvat ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin. IVA sisältää sosiaalisten vaikutusten arvioinnin (SVA) ja terveysvaikutusten arvioinnin (TVA).

Lisätietoja: www.stakes.fi/sva/projekti.htm

Terveyden edistämisen laatusuositus

Terveyden edistämisen laatusuositus valmistuu keväällä 2005. Suositus tukee Terveys 2015 -ohjelman tavoitteiden toteutumista alueellisella ja paikallisella tasolla. Suositus ohjaa kuntia, seutukuntia ja maakuntia terveyden edistämisen kehittämässä, järjestämisessä ja arvioinnissa. Se konkretisoi ehkäisevän terveyspolitiikan tavoitteita ja toimii päätöksenteon ja suunnittelun apuna.

Laatusuositus keskittyy ensisijaisesti kunnan strategiseen tasoon, terveyttä edistävän toiminnan johtamiseen ja toimintaedellytysten parantamiseen sekä toiminnallisen yhteistyön ja työnjaon selkiyttämiseen.

Lisätietoja: www.stakes.fi/hyvinvointi/khs/laatu/

Lisää tietoa

www.stakes.fi/hyvinvointi/khs/johtamishanke

Uusitalo M., Perttilä K., Poikajärvi K. & Rimpelä M. (2003). Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen paikalliset rakenteet ja johtaminen (TEJO). Esitutkimusraportti. Stakes Aiheita 21/2003.

Perttilä K., Orre S., Koskinen S. & Rimpelä M. (2004). Kuntien hyvinvointikertomus. Hankkeen loppuraportti. Stakes Aiheita 7/2004.

Perttilä K. (1999). Terveyden edistäminen kuntien tehtävänä. Stakes Tutkimuksia 103. Gummerus. Jyväskylä.

Perttilä K., Sahlman-Nuuttila E. & Säxen K. (2003). Laatu terveyden edistämiseen -laatusuosituksat valmisteilla. Terveydenhoitaja 6, 36-37.

Poikajärvi K. & Perttilä K. (2004). Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa -Raportti kunnanjohtajien ja luottamushenkilöjohdon kyselystä 2004. Käsikirjoitus, Stakes.

Rimpelä M. (1994). Terveyden edistäminen ja terveyskasvatus - katsaus kansainväliseen kirjallisuuteen. Sosiaalilääketieteellinen aikakauskirja. Vol. 31,5-22.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2001). Valtioneuvoston periaatepäätös Terveys 2015 -kansanterveysohjelmasta. Julkaisuja 2001:4.

Virtuaalisia työkaluja hyvinvointijohtamiseen: www.stakes.fi/hyvinvointi/lattila/

Stakes (2004). Kuntien päätösten ennakkoarviointi. Stakesin ideakortti 1/04.

Stakes (2003). Koulun hyvinvointikuvaus. Stakesin ideakortti 3/03.

Stakes (1999). Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi. Stakesin ideakortti 2/99.

Yhteystiedot

Kehittämispäällikkö Kerttu Perttilä
Puhelin: (09) 3967 2318
kerttu.perttila@stakes.fi

Tutkimusprofessori Matti Rimpelä
Puhelin: (09) 3967 2187
matti.rimpela@stakes.fi

Tutkija Minna Uusitalo
Puhelin: (09) 3967 2174
minna.uusitalo@stakes.fi

Projektitseerari Sari Kautto
Puhelin: (09) 3967 2309
sari.kautto@stakes.fi

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen Kuntien hyvinvointistrategiat -ryhmä
www.stakes.fi/hyvinvointi/khs

Postiosoite
PL 220, 00531 Helsinki

Käyntiosoite
Lintulahdenkuja 4, 00530 Helsinki
Puhelin: (09) 39 671

Faksi: (09) 3967 2007

www.stakes.fi

TEJO-kuntaprojekti: tutkimusta, kehittämistä, koulutusta ja verkostoitumista

Stakesin TEJO-tiimiläisiä vasemmalta: Kirsi Nelimarkka, Marja Kurenniemi, Eeva Sahlman, Kristiina Saxén, Minna Uusitalo, Matti Rimpelä, Kerttu Perttilä, Sari Kautto, Tapani Kauppinen, Kristiina Poikajärvi ja Maija Ritamo.

Terveyden edistämisen paikalliset rakenteet ja johtaminen (TEJO) -hanke on ollut mukana kehittämässä erikokoisille kunnille ja seutukunnille hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimeenpanorakenteita ja johtamiskäytäntöjä.

TEJO toteutuu sosiaali- ja terveysministeriön, Stakesin, kuntien, ammattikorkeakoulujen ja lääninhallitusten yhteisenä hankkeena vuosina 2002 - 2005.

Hankkeessa:

■ Kehitetään ja sovelletaan hyvinvointijohtamisen työvälineitä kuntien käyttöön.

■ Järjestetään valtakunnallisia koulutuspäiviä terveyden edistämisen johtamisen työvälineistä. Koulutustilaisuudet ovat avoimia myös muille kuin hankkeeseen osallistuville kunnille. (www.stakes.fi/hyvinvointi/khs/johtamishanke)

■ Järjestetään alueellista hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koulutusta.

■ Selvitetään ja arvioidaan terveyden edistämisen johtamiskäytäntöjen toimivuutta erikokoisissa kunnissa.

Mukana olevat kunnat ja ammattikorkeakoulut

- Espoo ja Laurea ammattikorkeakoulu
- Kauniainen ja Arcada
- Muurame ja Jyväskylän ammattikorkeakoulu
- Närpiö, Vaasan ammattikorkeakoulu ja Svenska Yrkeskögskolan
- Oulu ja Oulun seudun ammattikorkeakoulu
- Salo ja Turun ammattikorkeakoulu, Salon yksikkö
- Kuusiokunnat (Alavus, Kuortane, Lehtimäki, Soini, Töysä ja Ähtäri) ja Seinäjoen ammattikorkeakoulu